

Судова фармація, як складова Державної стратегії наркополітики на 2023-2030 роки щодо протидії наркобізнесу в Україні та забезпечення держаних медичних гарантій малолітнім, неповнолітнім і молоді, які втягуються до зловживання психоактивними речовинами

Валерій Шаповалов, адвокат

Судово-фармацевтичні дослідження, які базуються на принципах медичного, фармацевтичного, конституційного та кримінального права, свідчать про те, що члени злочинних наркоугруповань, які здійснюють «наркобізнес», під час незаконного обігу заборонених для обігу в Україні особливо небезпечних наркотичних засобів і психотропних речовин, втягують до зловживання малолітніх, неповнолітніх та молодь. Внаслідок чого поширюється захворюваність на адиктивні залежності (наркотична, алкогольна, нікотинова, полінаркоманія, ігроманія), ВІЛ/СНІД, супутні розлади здоров'я (COVID-19, серцево-судинні, системи кровообігу, психоневрологічні, болі різного генезу), суїцидальні настрої та летальні випадки у відповідності до МКХ-10 і МКХ-11 [1-15].

Для попередження причин та умов, що спричиняють поширення наркобізнесу в Україні, раніше було прийнято Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, яка була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 738-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року», що припинило свою дію у 2020 році [16].

На наш погляд, саме держава, державні органи і органи місцевого самоврядування повинні забезпечити на своєчасну, ефективну, безпечну та безоплатну медичну і фармацевтичну допомогу, що базується на державних медичних гарантіях для малолітніх, неповнолітніх і молоді, які втягуються до зловживання психоактивними речовинами.

Міністерство охорони здоров'я України 31 липня 2023 року на сайті повідомило про оприлюднення проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2023-2025 роки» (далі – Проект розпорядження), до якого надано наступні документи [17]:

- Проект розпорядження Кабінету Міністрів України;
- Пояснювальна записка;
- Стратегія державної наркополітики на період до 2030 року;
- Операційний план на 2023–2025 роки з реалізації Стратегії державної наркополітики до 2030 року;
- Фінансово-економічні розрахунки до проекту акта
- Довідка (acquis ЄС).

У Стратегії державної наркополітики на період до 2030 року прописуються 4 цілі, а саме:

- ❖ популяризація здорового способу життя;
- ❖ зниження попиту на наркотичні засоби тощо;
- ❖ забезпечення доступності замісної підтримувальної терапії;
- ❖ своєчасні послуги з діагностики, профілактики, медичної та соціальної допомоги особам з наркозалежністю; протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин тощо, своєчасне їх вилучення.

Важливо відмітити, що 28.09.2023 було проведено круглий стіл на тему: «Стратегія наркополітики: що планує влада?» за для обговорення Проекту розпорядження та інших документів [18,19] (<https://www.youtube.com/watch?v=lueKcvzYZwk>).

На наш погляд, у Проекті розпорядження, Пояснювальній записці, Стратегії державної наркополітики на період до 2030 року приведено дані 4-5 річної давнини, а не за 2022-2023 роки. «...Відповідно до останніх даних біоповедінкового дослідження, проведеного у 2018 році в Україні 317 000 осіб вживають наркотичні засоби

ін'єкційно. В свою чергу, кількість осіб, які вживають наркотичні засоби іншим шляхом, окрім ін'єкційного, наразі невідома. Проте, за оцінками експертів, їх кількість в декілька разів перевищує кількість осіб, які віддають перевагу ін'єкційному способу вживання. Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та наркотиків — ЕСПАД, проведене у 2019 році показало, що серед підлітків 15-16 років 17,6% мали досвід вживання наркотиків...»

Разом з тим, зазначений Проект розпорядження розроблено з метою продовження розпочатих в рамках Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року №735-р, заходів, спрямованих на:

- ✓ зменшення попиту на психоактивні речовини;
- ✓ забезпечення протидії їх незаконному обігу;
- ✓ покращення стану дотримання прав людини і соціального, медичного, психологічного та економічного добробуту населення країни через популяризацію здорового способу життя та створення для цього відповідних можливостей, в тому числі для дітей, підлітків та молоді;
- ✓ покращення доступності до хворих наркотичних лікарських засобів;
- ✓ надання якісної медичної допомоги та соціального супроводу для осіб, які цього потребують, та програм зменшення шкоди;
- ✓ досягнення зазначеної мети необхідним є переорієнтація заходів протидії незаконному обігу психоактивних речовин від кримінально-караних до адміністративно-виправних, профілактичних, медичних та соціально-психологічних.

Також було визначено, що Головним координатором діяльності у цій сфері є ДСКН та затверджено шляхи впровадження наркополітики:

➤ Вирішальним чинником ефективної реалізації Стратегії є координаційна функція держави, яка виконується шляхом нормативно-правового регулювання, здійснення контрольно-інспекторських заходів та запровадження механізмів взаємодії суб'єктів наркополітики (утворення міжвідомчих робочих груп, обмін інформацією, реалізація спільних проектів, проведення спеціальних операцій тощо).

➤ **Моніторинг (динамічне спостереження) наркоситуації.** Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2011 р. № 1193 «Про схвалення Концепції створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» схвалено Концепцію створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, реалізація якої дасть змогу забезпечити:

приведення системи національних показників (індикаторів) оцінки наркоситуації у відповідність з критеріями Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності;

оцінку фактичного обсягу обігу наркотиків та їх незаконного розповсюдження з урахуванням латентності, прогнозування негативних тенденцій у цій сфері, можливих економічних і соціальних наслідків;

відстеження динаміки епідеміологічної ситуації щодо ВІЛ/СНІДу, туберкульозу, гепатиту та інших соціально небезпечних захворювань серед споживачів наркотиків (зокрема ін'єкційної групи);

діагностику соціальних груп підвищеного ризику, які допускають вживання наркотиків не за медичним призначенням;

виявлення нових видів психоактивних речовин та прийняття рішення щодо доцільності здійснення заходів контролю за ними;

визначення причин розповсюдження наркотиків та поширення наркоманії, пов'язаних з цим правопорушень;

розроблення системи заходів профілактики та протидії наркоманії і наркозлочинності, оцінки ефективності їх впливу на ситуацію;

доступ засобів масової інформації, широких верств населення до об'єктивних даних про тенденції зміни наркоситуації;

аналіз функціонування міжнародних механізмів захисту прав людини, які безпосередньо чи опосередковано стосуються контролю за наркотиками, та підготовку пропозицій щодо врахування відповідного досвіду в процесі реалізації наркополітики.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2011 р. № 1193 «Про схвалення Концепції створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». Верховна Рада України. 17.10.2011. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-2011-%D1%80#Text>.

Таким чином, розпочато важливу роботу щодо складання елементів Державної стратегії наркополітики на 2023-2030 роки щодо протидії наркобізнесу в Україні та забезпечення держаних медичних гарантій малолітнім, неповнолітнім і молоді, які втягуються до зловживання психоактивними речовинами, шляхом удосконалення законодавства, нормативно-правових актів. Задля участі у цьому процесі потрібно запросити професорсько-викладацький склад ЗВО, громадських організацій, фахівців, публікації і законодавчі ініціативи у сфері судово-фармацевтичного, судово-наркологічного, судово-психіатричного, судово-медичного і експертного-криміналістичного аналізу та вивчення причин і умов, що спричиняють поширення наркобізнесу в Україні. Зазначені питання планується обговорити під час проведення Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної справи, технологія, обіг ліків, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація, фармакотерапія розладів здоров'я» [20, 21].

Посилання

1. Shapovalova V. The ICD-11 For the Twenty-First Century: The First View from The Organizational, Legal, Clinical and Pharmacological Aspects. SSP Modern Pharmacy and Medicine. 2022. Vol. 2.No 1. P. 1-13. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v2i1.373>.
2. Shapovalova V. Pharmacotherapy of Depressive Disorders in Conditions of Coronavirus Disease: Pharmacoeconomic Experimental Study. SSP Modern Pharmacy and Medicine. 2023. Vol. 3. No 3. P. 1-11. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v3i3.101>
3. Shapovalova V. Interdisciplinary pharmacoeconomic research concerning the pharmacotherapy of Alcoholic Hepatitis in conditions of COVID-19 pandemic. SSP Modern Pharmacy and Medicine. 2023. Vol.3. No.2. P.1-10. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v3i2.87>. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v3i2.87>
4. Shapovalova V. Forensic and pharmaceutical risks in the organization of pharmacotherapy of covid, post-covid and long-covid disorders. COVID-19 and vaccination practice standards. SSP Modern Pharmacy and Medicine. 2022. Vol. 2. No. 4. P. 1-24. URL: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v2i4.69>. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v2i4.69>
5. Shapovalova V. An Innovative multidisciplinary study of the availability of coronavirus vaccines in the world. SSP Modern Pharmacy and Medicine. 2022. Vol. 2. N.2. P.1-17 URL: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v2i2.45>. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v2i2.45>
6. Gudzenko A. A., Shapovalov V. (Jr.) V., Shapovalova V.A. et al. Organizational and legal, forensic and pharmaceutical researches of pharmaceutical provision for mental disorders of victims in the emergencies at regional level. Likars'ka Sprava. 2018. Vol. 7-8. P. 149-157. URL: [https://doi.org/10.31640/JVD.7-8.2018\(24\)](https://doi.org/10.31640/JVD.7-8.2018(24)). DOI: [https://doi.org/10.31640/VD.7-8.2018\(24\)](https://doi.org/10.31640/VD.7-8.2018(24))
7. Shapovalova V. Alcoholic Hepatitis: An experimental meta-analysis. SSP Modern Pharmacy and Medicine. 2023. Vol.3. No.1. P.1-11. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v3i1.77>. DOI: <https://doi.org/10.53933/sspmmpm.v3i1.77>

8. Gudzenko A., Shapovalov (Jr.) V., Shapovalova V., Shapovalov V. Organization, and legal aspects of the use of marketing analysis of multivitamin complexes for pharmaceutical provision of health diseases among combatants. *Acta scientific pharmaceutical sciences*. 2021. Vol.5. Iss.4. P.74-80. URL: <https://www.actascientific.com/ASPS/pdf/ASPS-05-0704.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.31080/ASPS.2021.05.0704>
9. Shapovalov V. (Jr.), Gudzenko A., Shapovalova V. et al. Concerning the importance of forensic and pharmaceutical researches to improve patients' accessibility to medicines. *Pharmacia*. 2017. Vol. 65. No. 2. P. 23-29. URL: <http://bsphs.org/wp-content/uploads/2017/07/Shapovalov.pdf>.
10. Shapovalov V. (Jr.), Gudzenko A., Shapovalova V. et al. Forensic and pharmaceutical study of the presence of a causal link between the degree of alcohol abuse and qualification level of the respondents. *Pharmacia*. 2017. Vol. 66. No. 3. P. 31-39. URL: <http://bsphs.org/wp-content/uploads/2017/11/Shapovalov.pdf>.
11. Shapovalova V. Monkeypox Virus – New Challenges of Modernity: Experimental Organizational and Legal, Clinical and Pharmacological Studies. *SSP Modern Pharmacy and Medicine*. 2022. Vol. 2. No. 3. P. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.53933/ssppmp.v2i3.54>.
12. Shapovalov V. Interdisciplinary Legal, Forensic and Pharmaceutical, Forensic and Chemical, Forensic and Narcological, Forensic and Toxicological, Criminal and Legal Study of the Illegal Trafficking of Amphetamine. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol. 3. No 3. P. 1-14. <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i3.108>
13. Shapovalov V. Illegal Drug Laboratories: Forensic and Pharmaceutical, Forensic and Expert, Forensic and Toxicological, Forensic and Chemical, Criminal and Legal Examination to Combat Drug Trafficking, Illegal Circulation of Prohibited Psychoactive Substances, Morbidity. *SSP Modern Law and Practice*. 2023. Vol. 3. No 2. P. 1-19. <https://doi.org/10.53933/sspmlp.v3i2.100>
14. Shapovalov V., Linsky I. Forensic pharmacy: the study of disposition to health addictive disorders of the drug addiction patients with deviant behavior. *Farmatsevychnyi Zhurnal*. 2011. No.6. P. 30-34. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/564.21>.
15. Shapovalov V., Linsky I. Forensic and pharmaceutical study of the pharmacotherapy of opioid withdrawal syndrome among patients-offenders with different levels of opium addiction on a base of evidence-based pharmacy. *Farmatsevychnyi Zhurnal*. 2012. No.1. P. 20-27. URL: <https://pharmj.org.ua/index.php/journal/article/view/546>.
16. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 738-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року». Верховна Рада України. 28.08.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%D1%80#Text>.
17. Повідомлення про оприлюднення проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії наркополітики на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2023 – 2025 роки». Міністерство охорони здоров'я України. 31 липня 2023. URL: <https://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/povidomlennja-pro-oprijudnennja-proektu-rozporjadzhennja-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-shvalennja-derzhavnoi-strategii-narkopolitiki-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennja-operacijnogo-planu-z-ii-realizacii-na-2023-%e2%80%93-2025-roki>
18. Стратегія державної політики щодо наркотиків: обговорення проєкту. Укрінформ. 28.09.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3766680-strategia-derzhavnoi-politiki-sodo-narkotikiv-obgovorennja-proektu.html>
19. Кузін – про Стратегію наркополітики: Отримали близько 200 аркушів коментарів. Укрінформ. 28.09.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3767413-kuzin-pro-onovlennja-strategii-narkopolitiki-otrimali-blizko-200-arkusiv-komentariv.html>.
20. Запрошення на Міжнародну мультидисциплінарну науково-практичну конференцію «Медицина та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної справи, технологія, обіг ліків, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація, фармакотерапія розладів здоров'я». ЛМУ. 30 жовтня 2023. URL: <https://medinstytut.lviv.ua/invitation-to-the-conference-medical-and/>.

21. Запрошення до участі Міжнародної мультидисциплінарної науково-практичної конференції «Медичне та фармацевтичне право України: організація і економіка фармацевтичної справи, технологія, обіг ліків, контроль якості, загальна, судова, доказова та клінічна фармація, фармакотерапія розладів здоров'я». ЛМУ. 07 листопада 2023. URL: <https://medinstytut.lviv.ua/wp-content/uploads/Invitation-2023-XX-Conference.pdf>.